

Omló bástyákon hulló csillagok

z 1552. esztendő t írta a kalendárium... Az áprilisi fanyar, de mégis kedves tavaszi szél végigsuhant az ú-zöld lombú erdők felett... A külső vár kicsi kertjében már üdefehéren nyíltak a jácintok és sötétkéken virítottak a korai ibolyák.

A kapitányné asszony Borcsával, legkedvesebb szolgálóleányával sietett ide, hogy friss virágot szedjen a húsvéti ünnepi asztra.

– Édesanyám! Édesanyám! – kiáltotta utánuk a kicsi Szondi-fiú, aki olyan hatéves forma legényke volt, kis piros csizmában, kék színű feszes nadrágocskában és ugyancsak kék kabátkában.

– Jaj, ez a gyerek, ez a gyerek! Mindig utánam mászkál – méltatlankodott Szondiné asszony; de inkább csak kedvesen zsörtölődött, mintsem veszekedett.

Aztán hárman láttak neki a virágszedésnek.

– Délebédre Bekefalvy uramék is itt lesznek? – kérdezte váratlan Borcsa szolgáló.

– Igen – állt fel a virágszedésből a magas, karcsú derekú, fehér bőrű és dús szőke kontyot viselő Szondi kapitányné. Nem oly fiatal már, harmincon jóval túl lévő, de szép érett asszony.

Délelőtt tíz óra lehetett ekkor. Jó félóra sem múlt el, mire megteltek virágokkal a kis kosárcák.

– Hát akkor igyekezzünk – szólott az asszony, s ezután mindhárman a kicsiny szekérúton, majd a felső várba vezető, sziklába vágott folyosón igyekeztek felfelé. Abba a nagy terembe siettek, amelyik a kis kastélyépület legszebb helyisége volt. Itt szokták rendezni a vendégeket, no meg a fontosabb megbeszéléseket.

A középben lévő hosszú, faragott asztal körül több fiatalasszony s lány szorgoskodott; tányérokat, kupákat, fa evőeszközöket, metélőkéseket hordtak a fehér pamutvászon terítőre. A kapitányné, Borcsa szolgáló, no meg a Szondi-legényke vízzel teli cserépbrikettekbe helyezték a virágokat, majd óvatosan az asztal különböző részeire rakták. Több nagy vázában ott mosolygott már a húsvét hírnöke, a beszentelt fűzfabarka is.

– Ó, minő szép virágok! – cserfeltek a fejércselédek, akik egytől egyig a belső cselédséghez tartoztak.

Ezután a kapitányné és kísérete elhagyták a nagytermet. Nemso-kára Mátyás bátyó, az idős kulcsár, több legény kíséretében borral teli csobolyókat helyezett az asztal mellé, az üres fakupák közelébe.

Éppen a déli harangszót hozta a szél valamelyik közeli faluból a vár falai közé, amikor az ünnepi lakomára készen állt az asztal.

Hamarosan megjött Szondi kapitányné, a szép szőke asszony kék ruhás kicsi fiával, s követte őket a délceg Szondi kapitány is.

Nyomukban lépkedett Bekefalvy uram, a nagy bozontú, könnyen háborgó alkaptány. Julianna asszonnyal érkezett, aki magas, szikár fekete asszonyság volt, s most lila selyemruhában pompázott.

Alig jöttek meg az uraságok, amikor benyitott Holtai János hadnagy úr is; a felesége igen fiatal, csaknem gyereklány volt még. Szép, hófehér arca s az ajka körüli pirossága egy feslő rózsabimbóra emlékeztetett.

Ezek után Martens hadnagy úr, a királyi zsoldosok hadnagya és Végh János, a selmeci gyalogosok parancsnoka ültek asztalhoz, feleségek nélkül, mivel nevezettek csupán márciusban küldettek ide, s itt tartózkodásukat ideiglenesnek tekintették.

A pompásan megterített asztalon már forrón gőzölgött az ízletes tehénhús-leves aranysárga csigatésztával. Ezt cserépedényben tálalták. Több nagy fatálban pirosra sült csirkék, kappanok illatoztak.

Éppen a végszóra hozta be két palócleány a nyárson sült báránypecsenyét.

Elmondván Szondi kapitány úr az asztali áldást, a vár kapitányai és vendégei evéshez láttak.

– És Márton atyánk, vajh, miért marad távol? – kérdezte Szondi felé fordulva az alkaptány.

– Egy haldoklóhoz sietett utolsó kenettel – felelte a kapitány, akinek barna, markáns arca, rövid szakálla s rövidre nyírt bajusza mintha megrándult volna.

– Hiába, a halál nagy úr – tette hozzá kisvártatva Szondi, s domború homlokán átfutott egy-két ránc.

Megilletődött csend fogadta e komor szavakat... De nem sokáig! Az asztalon illatozó pompás falatok, a vidám lakoma, meg az egész termet belengő ünnepi hangulat hamarosan feledtette velük a halál emlékezetét.

A pompás falatok elköltése után boroskupákat ragadtak a férfiak, az asszonynép pedig illedelmesen felkelt az asztaltól, hogy a kapitányné asszony belső termébe vonuljon holmi cseverészésre, amelyet aszalt cukros gyümölcsök csipegetése tett még édesebbé.

Szondi uram, mértékletes ember lévén, csak apránként érinté boros kupáját, példáját alparancsnokai is követték.

Bizony, sok mindenről forgatták ökglyelmék a szót, a bor is jó volt, s néha nevettek is, de igazából mégis elkerülte őket a gondtalan vidámság. Mintha valami furcsa, láthatatlan, de nehéz felhő keringene a gondolataik felett. Ez a nehéz felhő pedig a törökök felé sodorta a beszéd fonálát.

– Vaj, csakugyan igaz, hogy errefelé törekszenek a törökök? – kérdezte dörmögő hangján az alkaptány úr.

– Több kémünk is jelentette, no meg egy kolduló barát is hozta a hírt: haragszik a török Fráter György úr miatt, aki Erdélyországot egyesíteni kívánta király őfelsége országával... Valójában mivelünk is... Szóval, a baj a kertünk alatt leselkedik – felelte gondterhelt arccal Szondi György.

– Utyan uraim! Nem kell mindjárt félni! – szólt bele tört magyarsággal Martens hadnagy úr. – Őfelsége feltett szándéka lenni, hogy körömszakadtáig fédeni assz Tuna palbart! Hisz innen menni fel út északi pányafárosok!

Szondi mélyet sóhajtott, majd lemondóan legyintett.

– Akkor hiszem el, ha látom! Régen instanciázom* már segedelemért, holott jól tudják Bécsben is, hogy őfelsége végháza gyenge lábbon áll. De mit kaptam?... Jóformán semmit!... Jó... Elhiszem, hogy kegyelmedék jó katonák... No, és a selmeciek is derék vitézek!... Ám kevesen vagyunk! Nagyon kevesen... Mentsen hát tőle az Úristen, hogy valóban errefelé jöjjenek a török seregek... Hej, nehéz világ lesz itt akkor!

– Nagyon bízom abban, hogy az északi várakból is segítségünkre sietnek – szólott bizakodva Végh János uram. – Aztán meg az is lehetséges, hogy vakhír az egész!

– A próféta szóljon kegyelmedből – helyeselt Szondi. – Minékünk azonban készülnünk kell... Nemsokára a kőműveseink rendbe teszik a falakat. Bár többen lennének!... Való igaz, ez a villámcsapás is rosszkor jött. A baj nem jár egyedül... De már csak így van. Mindazonáltal nehogy azt higgye Ali basa, hogy Nógrádban s Hontban könnyű dolga lesz!

– Nem lesz bizony! Nem oly könnyű dolog erdőben s hegyekben hadakozni! – kiáltotta a könnyen lelkesedő Bekefalvy urant.

– Laudetur Jesus Christus! – hangzott fel hirtelen az ajtó irányából.

Kíváncsian minden szem arra fordult.

A nagy ajtó nyílásában Márton atya, a magas, szikár orosz pap állott.

– Kissé elkéstem – szólott magyarul.

– Jövel asztalunkhoz, kedves barátom! – állt fel sietve Szondi. – Maradt még étel bőséggel tisztelendőségednek is.

– Köszönöm, kedves kapitányom! Áldott légyen az Úr, ki eledelt adott – hangzott a hálaadás, aztán ő is helyet foglalt az ünnepi asztalnál.

Ezalatt a külső várudvaron már tetőfokára hágott a vidámság. Katonák, szolgák és a várbeli mesterek ugyancsak csókolgatták a csobolyók száját, egyszóval jókat ittak.

Kisvártatva előkerült az öreg Vencel is, a híres honti dudás. Nem is sokáig kérte magát, egykettőre fújni kezdte a talpalávalót.

* Instanciáz(ik): kérvényez, folyamodik

A lányok s a fiatalasszonyok a palánkok mögé állva cserfeltek, nevetgéltek, lesték mikor indul meg a tánc...

Még nem köszöntött be a tavaszi alkonyat, amikor a külső vár udvarán megkezdődött a mulatság.

Ihaj bunda, csuhaj bunda!

Mégis bunda a bunda.

Kifordítom, befordítom,

Mégis bunda a bunda! – óbégatta nagy vidáman egy vén lovász, ha már neki nem állott táncra a lába.

***

Pár hét múlva egy ragyogó napsütéses délutánon visszatért a várba a két távollévő apród. A húsvéti ünnepekre engedte haza őket Szondi kapitány úr; titkon abban bízva, hogy a szülők a veszélyes idők miatt nem engedik őket vissza Drégelybe...

– Hát visszatértetek, fiaim? – kérdezte csodálkozva a kapitány úr.

– Igen. Hiszen megígértük kegyelmednek – válaszolta nyugodtan az egyik, a kisebb, a vékony arcú apród.

– Mit szólt volna kapitány urunk, ha otthon maradunk az anyánk szoknyája mellett? – tette hozzá a magasabb, az erősebb testalkatú.

Szondi fátyolos szemmel nézett végig rajtuk, majd szó nélkül keblére ölelte őket.

– Jé, megjöttek az apródok! Megjöttek a kislegények! – kezdte kiáltozni a kis Szondi-fiú, és tapsolt örömeiben.

– A mi kis apródaink – lépett hozzájuk Szondiné asszonyság is, majd homlokon csókolta a tizenkét-tizenhárom éves kisfiúkat.

– Hoztam egy kis mézet nénémasszonyomnak – szólott szégyenlősen a kisebbik. – Apámuraméknak sok van... Szívesen küldik.

– Az én iszákomban dió van – tette hozzá a másik. – Szóval dióbél... Majd jó lesz a pünkösdi kalácsba.

– Ó, hát miért fáradtatok, gyermekeim? – nézett rájuk meghatottan a kapitányné asszonyság, aki úgy szerette ezt a két fiút, mintha a saját gyermekei lennének.

– Új Tinódi-éneket is tanultam otthon – dicsekedett a kisebb.
– Délután el is pengetem a nagyteremben.

– Jól van, fiam, jó lesz... Köszönjük – tette a vállára a kezét a kapitány. – Örülök, hogy visszatértetek... hogy ragaszkodtok hozzánk... No, rakjátok le a holmitokat, és térjete a szállásotokra.

***

Május üde, virágillatos napjai után, Medárd körül egy-két hétig esett az eső. A száraz, meleg májust hamarosan kiheverte a határ. Minden felfrissült! Zöldebbek lettek az erdők lombjai, s alatt a völgyekben s a domboldali kicsiny falvak határában lassan-lassan szőkülni kezdtek a búza- és rozsvetések. A jobbágyok kapálták a krumplit, a kukoricát, a juhászok nyájukat legeltették a völgyek-erdők füves zeg-zugaiban. A falusi kertekben hamarosan pirosodni kezdett a cseresznye.

A nyár annyira hatalmába kerített mindent, hogy a dolgos nép már nem is vette komolyan a tavasz óta szállongó híreket, mely szerint ismét jön a török, méghozzá Budáról, nagy sereggel.

Egyedül Szondi Györgyöt, Drégely várának kapitányát nem „alattatta el” a boldog nyár. Ő szinte reggeltől estig talpon volt, s hol ezt, hol azt intézte. Erősítette a falakat, leveleket írt, követeket küldött, hol a királyhoz, hol az egri püspökhöz, hol Fülekre, hol Selmece, hol Bécsbe. Közben állandóan gyakoroltatta katonáival a vár védelmét.

Némelyek már holmi eszelősnek kiáltották ki, aki hónapok óta veri a vészharangot: „jön a török, jön a török”... És segítsenek rajta!... Hát hiszen itt van az már régóta a közeli Nógrád várában is... És örül, ha békében hagyják.

Még forróbb napok következtek júliusban. Az Ipoly mentén egy-két helyen már pengtek a kaszák, aratták a búzát. A szérűskertekben csattogott a cséphadaró, vagy lóval taposták kifelé a magvakat, a kenyeret adó életet.

A környékbeli falvaknak az is kötelessége volt – mivel a drégelyi vár mostanában a király birtoka –, hogy élelemmel, jószággal lássák el...

Szondiék szerencséjére több szekér gabonát és friss lisztet szállítottak be a falak közé még július első napjaiban.

– Itt legalább biztonságban van! – hangoskodott az egyik jobbágy, amint a búzászsákokat a külső vár magtárába behordta.

– Majd meglátjuk – morogta az öreg kulcsár, aki átvette a zsákokat. – Az ördög, akarom mondani, a török nem alszik.

És bizony ráhibázott az öreg!

Még jóformán le sem rakták a zsákokat, amikor lóhalálában vágatott a kapuhoz a vecei bíró szolgalegénye:

– Izé, izé! Engedjete a kapitány úrhoz! – lihegte a legény a kapuőröknek.

– No, mi van, komé? Csak nem hajt a tatár? – elméskedett az egyik katona.

– Az nem, uram, de az Ipoly partján már nagy csapatokban közelednek a törökök!

– Híj, disznózom adta-teremtette! – káromkodott nagyot a kapustizedes. – Akkor rögvest siess a kapitány úrhoz!

És nem telt belé talán egy jó óra sem, amikor megszólaltak a várbeli kürtök, hogy riadóztassák a védőket.

Hamarosan bezárták az összes kapukat! Mindez július harmadikán, vagy negyedikén történt... De a török nem sietett!

Nem is tudott.

Közel tíz-tizenkét ezer ember hömpölygött lassú menetben Drégelyvár irányába. A janicsárok és aszabok gyalogosan baktattak. A lándzsáik fényes hegye tündökölt a napfényben. Szorosan mögöttük nyalka szpáhik és akindzsik poroszkáltak pompás lovaikon.

Valahol a lovasok között, hófehér turbánnal a fején lovagolt Ali Eunuchos basa, a hatalmas sereg vezére.

Hátul négyes-hatos ökrösfogatok vontatták az ágyúkat.

Július hatodikán reggelre virradóra már tele volt törökkel a Drégelyvár alatti fensík... Még az éj folyamán – a hús levegőn – felverték tiri-tarka sátraikat, és jól látható volt, hogy a várral szemközti dombra föl vontatták az ágyúkat.

Szondit nem lepte meg a törökök érkezése, de hogy ilyen sokan lesznek, erre nem számított...

Egyébként is most minden gond a nyakába szakadt. Bekefalvy Gergely, az alkapitány, aki szeretett hangoskodni, követelőzni, most e nagy veszély idején, egy-két nappal ezelőtt – valósággal megszökött, s magára hagyta Szondit.

– Ha jön a török, ha nem, én megyek – jelentette ki hetykén. – Lassan fél esztendei zsoldommal tartozik őfelsége kincstára. Bánom, hogy nem szegődtem Selmece, ott legalább megkaptam volna.

– De Gergelykém! Már kétfelől, a nógrádi vártól és az Ipoly völgyén is jön a török.

– Éppen ezért – okvetlenkedett a szájhős kapitány. – Ingyért vigyem vásárra a bőromet?

– Nekünk nincsenek javaink, mint kegyelmedéknek Drégelyben! – kárpálta az ott lévő felesége is.

– Mi is alig élünk – tárta szét a kezét Szondi. – Utoljára húsvétkor laktunk jól... Az pedig régen volt. Maradatok, ne hagyjatok cserben, Gergelykém.

– Nem, mi megyünk – sipította az asszony. – Ha kegyelmed hamarabb intézkedik, most nem állunk itt pénztelenül... Mi oda megyünk, ahol az uram szolgálataiért fizetnek... Menjünk, Gergely!

És a gyáva, számító férj a hangoskodó asszony biztatására csakugyan elhagyta a várat...

Még most is indulat fogja el Szondit, ha erre gondol!

– Ilyen magyarok! A veszély óráiban magára hagyni a várat! – Ám indulatoskodásra most nincsen ideje, mert Zoltai hadnagy keresi nagy sebbel-lobbal.

– Kapitány uram! – kiáltotta a tiszt. – A törökök teljesen bekerítették a várat! Már egyetlen úton sem lehet lemenni a falvakba.

– Átkozott népség! – kiáltotta Szondi. – De vaj, felkészült már mindenki a védelemre?

– Igen, kapitány uram! Úgy, ahogy azt kora reggel megparancsolta kegyelmed.

– Jól van, hadnagy uram. Megyek és ellenőrzöm a falakat.

– Elkísérem kegyelmedet.

És ahogy fölfelé haladtak, útközben Martens hadnaggal találkoztak... Egy török dervis volt a kíséretében.

– Hát ez a pokolfajzat hogy került ide? – kérdezte dühösen Szondi.

Martens zsoldoshadnagy ijedten s dadogva válaszolt.

– E-e-ez,...e-ez Ali basa követe.

Szondi mérgesen csapott a kardjára.

– Nem megmondtam tegnap, hogy senki sem tárgyalhat a törökökkel?

– Igen, kapitány uram, de egymagában lenni s fehér zászlóval jönni. Így csak jó szándék lenni benne! Nem?

– Ezekben? – mutatott a kapitány a dervisre. – Ezek a Sátán gyermekei!

– Ne ragadtasd el magadat, nagyuram – szólalt meg a sima képű dervis tiszta magyarsággal. – A fényes tekintetű, nagyságos Ali basa csak jót akar tenéked s várad népének. Azt üzeni általam szóban is, ha harc nélkül feladjátok a várat, békességgel elmehettek. Még a hajatok szála sem görbül meg! Minden javaitokat, marháitokat, kincseiteket magatokkal vihetitek. Itt a kezemben a róla szóló fermán!*

– Nem kell! – tolta el magát a papírtekercset Szondi. – Ti az anyátokat is eladjátok! Nektek minden szavatok hazugság! Ha kivonulnánk, menetközben kirabolnátok s lemészárolnátok bennünket!

A dervis dühös, sápadt arccal hallgatta Szondi kemény kifakadását.

– Ha nem, hát nem – válaszolta kis idő múlva hideg tekintettel, majd a fermánt óvatosan az oldalán lévő izsákjába helyezte. – Allah legyen irgalmas tinéktek – szólalt még meg elmenőben a dervis.

– Meg ne tudjam, hogy még egyszer törököt eresztetek a várba! Itt én vagyok a kapitány! Parancsom ellenére semmi sem történhet! Megértette, Martens hadnagy úr? – fordult a zoldos parancsnokhoz kemény hangon Szondi.

– Igenis, Herr Kapitán!** – felelt engedelmes hangon Martens.

* Fermán: a Szultán kézjeggyével ellátott, s a nagyvezér által kibocsátott parancs vagy rendelet.

** Herr Kapitán: kapitány úr

– Ezt a sima képű oszmánt pedig kísértesse hadnagy úr az alsó kapuig! Bántódása nem lehet. Hadd lássák ezek, hogy nem akárkikkel állnak szemben.

– *Jawohl**, Herr Kapitán! – készségeskedett Martens. – Én csak jót akartam – morogta magában az orra alatt.

Szondi pedig végigjárta a falakat, s mindenkit harcra, küzdelemre buzdított.

– Igaz, sokan vannak ezek az átkozottak! De mi itthon vagyunk, nekünk ez a vár a hazánkat jelenti... Aztán ha kitartunk, segítség is érkezik. Sokfelől kaptam ígéretet!

– Nagyságos kapitány uram! Ha már ilyen hirtelen megleptek ezek a kegyetlen törökök, jó lenne az asszonyainkat s gyermekeinket biztonságos helyre küldeni... Ki tudja, meddig tart az ostrom? – fordult hozzá egy középkorú vitéz.

Szondi jól ismerte a családját is. Felesége, két gyermeke volt a várban.

– És hogy gondolod, András fiam?

– Hát, nagyságos kapitány uram, kibontjuk az alagút bejáratát, és az éccaka folyamán azon át kikísérjük a fejrénpeket meg a gyerekeket... Hajnalig akár Gyarmatig is eljuthatnak...

– Jó, ezen még gondolkodunk – felelte elmerülten Szondi.

A kapitány még kora délután megbeszélte parancsnokaival a dolgot, s azok is jónak találták.

Igy történt, hogy estefelé a lányokat, asszonyokat, gyerekeket kevés holmival lekísérték az alagútba, hogy ott várjanak az indulásra...

Aztán éjfél tájban – több katona kíséretében – csakugyan elhagyták a várat. A törökök ezt már nem láthatták, mert a végső kijárat a Csitári réthez közel nyílt, több mint három kilométerre a várhoz. Ezen a részen már nem tartózkodtak törökök.

Szondi György elhatározta, hogy a végsőig védik a várat, s este erről beszélt vitézeinek.

Nem sok reményünk van – gondolta magában. – Rajtunk csak a csoda segíthet. – De ezt senkinek sem merte megmondani.

* *Jawohl*: igenis

Egyedül csak az vigasztalta, hogy felesége és kislánya elmenekülhettek a közeledő pokolból.

– Ők életben fognak maradni – suttogetta reménykedve maga elé.

***

Ali basa az est folyamán dühösen járkált fel s alá sátrában.

– Mit gondol ez az eszelős? – kiáltozott alvezéreihez. – Azt hiszi, pár katonájával sokáig védheti ezt a rozzant ólat?

– Rá kell ijeszteni, fényes tekintetű padisah – biztatta vezérét az egyik bég.

– Nyugodt lehetsz, kora reggel megindul a támadás! – És amint Ali basa mondotta, úgy is lett! Még alig virradt, amikor több száz janicsár égő szurokfáklyákkal felkúszott a külső vár palánkjaira, és lángba borította azokat.

A várbelieknek a lovakat s egy pár tehenet sikerült a felső sziklavárba felvinni, de a jószágok nagy része lent maradt. Nemsokára kétségbeesett tehénbögés, disznósivítás verte fel az alsó várat. A védők azonban nem hátráltak. Nemcsak a jószágok, hanem sokszáz török is valósággal megsült az égő istálló lángjainál.

Ali basa ezt látva dühöngött magában: A dolog csaknem visszajára fordult.

Így érkezett el az este.

A török vezér, Ali Eunochos basa, az egykori háremőr, vékony hangján sápirozott...

– Lassan két napja kínlódunk itt, és sehol semmi! – Ezután azon nyomban hívatta a tüzérek parancsnokát.

– Mi a kívánságod, fényes tekintetű padisah?! – kérdezte cifrán a török tüzértiszt.

– Nem más, mint az, hogy szét kell ágyúzni ezt az ócska hodályt!... Nem elég, hogy dölyfösködik ez a Szondi, elutasítja az ígért békét, hanem ellenállni merészel nekünk, és sok dicső janicsárt a másvilágra küldeni! Ezért meg kell lakolnia!... Menten megparancsolom, hogy az összes ágyúval és tarackkal töretni kell a falakat! Legalább a kaputornyot zúzzátok szét, hogy aztán a keletkezett réseken beronthassanak dicső janicsárjaink!

– Úgy lesz, fényes tekintetű padisah! – szolt a tüzértiszt, s vele helyeselt a janicsáraga is.

***

A várvédő magyarok kénytelen-kelletlen elhagyták a külső várat, és a felső sziklavárba húzódtak.

– Látjátok! – bízatta vitézeit Szondi. – Ők lehetnek húszezren is, mi alig vagyunk kétszázan... Mindenkit beleértve...

És mégsem tudták a várat elfoglalni.

– Ki akarnak bennünket éheztetni – szólalt meg borús hangon Zoltai hadnagy.

– Már sikerült kibontani az alagutat, majd azon hozatunk be élelmet – reménykedett Szondi. – Különb holnap nagy napunk lesz... Aki csak teheti, pihenjen. Te, Zoltai hadnagy úr, embereiddel a kaputorony körül őrködj!

– Úgy lesz, kapitány uram!

– Jézus legyen velünk! – búcsúzott Szondi, és hálótermébe tért. De álom nem jött a szemére... Sokáig töprengett a holnapi napról; vajon tudják-e tartani magukat? Avagy már holnap elesik az egész vár? Nem, az nem lehet. Még pár napig védhetjük magunkat... S addig segítség is érkezhethet – bizakodott.

Aztán magára öltötte ruháit, fegyvereit, és az éj közepén felment a magas kaputoronyba.

Az örök nagy tisztelettel köszöntötték.

Kevés holdfény volt csupán, de így is jól látszott a mélységben elterülő hatalmas török tábor.

A virrasztó, lándzsás örök parányi tüzek körül kuporogtak, egyébként nagy csend honolt mindenütt... E nagy-nagy nyugalmat csupán néha zavarta meg a lovak horkantása és a tevék furcsa prüszögése, szuszogása.

Szondinak hirtelen eszébe jutott a felesége és a kisfia. Azóta már Gyarmaton lehetnek, ahonnan Selmecebányára igyekeznek – töprengett. – Avagy talán már csak Pozsonyban érem utol őket... Ha életben maradok... Mert a többiek még nem tudják, milyen kevés ennek a reménye... Hacsak váratlan segítség nem érkezik... Sajnos,

ma sem jött sehonnan követ; sem a királytól, sem a püspöktől!... De talán be sem juthatnak a várba a körülzárás miatt?! Az alagútról kevesen tudnak!... Holnap ezen át újabb követet küldök Selmece. Azonnal jöjjön segítség!

Már csaknem pitymallott, mire nyugovóra tért a kapitány... Alig aludt azonban valamit, amikor éktelen ágyúszóra riadt fel.

Azon percben Végh János, a selmeciek tizedparancsnoka rohant be a hálóterembe:

– Kapitány úr! Talán tíz ágyúból is lőnek a törökök! Már két helyen is átszakadt a fal!

Szondi szaporán öltözött, magához vette kardját, és rohant a falakhoz.

Valóban! Két nagy ágyúgolyó hatalmas rést ütött az északi falon.

– Mindenki ide! Mindenki ide! – parancsolta gyors szavakkal a kapitány, aztán mikor megállt az ágyúzás, gerendákat, cölöpöket cipelték a résekhez, majd földet, homokot, törmeléket lapátoltak oda.

Ám az ágyúzás hamarosan folytatódott, és egyszer csak óriási robajjal leomlott a magas kaputorony. Oly nagy remegés rázta meg a környéket is, mintha kisebbfajta földrengés lett volna. Izgatott kiáltozás, majd keserves jajgatás hallatszott a kaputorony felől. Sok vitéz a romok alatt lelte halálát.

– Hol van Zoltai hadnagy úr? – kérdezte Szondi a megmenekült vitézeket.

Senki sem tudott felőle semmit... Különb is óriási porfelhő kavargott a romok fölött. Jó egy óra múltán az a hír terjedt el, hogy a bátor és vitéz Zoltai is a romok alatt maradt, ott vesztette életét.

Szondi, ha nem röstellte volna, bizony sírvafakad.

– Vitézek! – parancsolta a kapitány. – Hozzátok ki a hadnagy úr holttestét! Vigyétek a hátsó ciszternába!

Ez a vízgyűjtő teljesen száraz volt, már előző nap idehordták a halottakat. Többen odasiettek a romokhoz, de nem sok eredményt, mert a nyitott réseken mint a zúgó folyam, úgy özönlött be a janicsárok csapata. Legtöbb szájában ott villogott a rövid tőr, jobb kezében pedig az éles, fényes görbe kard.

– Allah akbár! – hallatszottak a vérszomjasan bugyborékoló kiáltások, amit még vadabbá tett a harcra lelkesítő sípok visitása és dobok tompa dübörgése.

Mindent por és füstfelhő takart, mindenütt éktelen zaj tombolt. A janicsárok támadásakor megállt az ágyúzás, így a várvédők nyugodtan hadakozhattak.

Annak ellenére, hogy megszámlálhatatlan török nyomakodott be a réseken, a felső sziklavárba mégsem tudtak bejutni... Szondi vitézei halált megvető bátorsággal harcoltak, akár született drégelyiek, akár zsoldosok voltak.

Szondi szívében boldog reménységgel tapasztalta, hogy délutánra minden résből kivetették a támadókat, és nagyon sok janicsár vérző fejjel menekült a felső várból.

Ám ekkor megszólaltak alant a korbácsos tisztek, és vad üvöltözéssel új támadásra ösztökélték a futamodókat... Kis ideig használt is a korbács, de végül is eredménytelen volt.

Ekkor Ali vezéri sátrába gyors futár érkezett; a janicsárok agája jelentette, hogy nem bírnak a gyaurokkal.

– Ezek valóságos ördögök! – dühöngött Ali. – No de majd kapnak új ágyúgolyókat!

És ezután csakugyan megállt a janicsárok támadása, hogy újabb réseket, „kapukat” nyissanak a falakon az ágyúgolyók. A Börzsöny hegyei s völgyei között zordan, vadul visszhangzott az ágyúszó... Az erdőségek állatai fejvesztetten menekültek... Soha még ilyen nagy zajt nem hallottak életükben.

Az ágyúzás rövid ideje alatt a janicsárok bekapkodták a meleg, juhúsos kását és a piláfot... Némelyek olyan fáradtak voltak, hogy csak mohón ittak a nagy csöbrökből, vagy izzadt fejükre locsolták a vizet.

A júliusi forró napon támadó és védő egyaránt verejtékezett, fuldadozott a hőségtől. A janicsárok délutáni támadásának alig-alig volt ereje. A védők hamar észrevették ezt, s bár igen nagy veszteség gyengítette soraikat, mégis minden török rohamot visszavertek.

Szondi kapitány szívében nőttön-nőtt a reménység.

– Hátha... Hátha holnap... vagy holnapután segítség érkezik.

Eközben leszállt a várva várt hűvös este. A magyarok a sötétség leple alatt a hátsó ciszternába cipelték halottaikat. A kapitány járványtól tartva oltott mésszel öntette le az elesett hősök tetemeit. Zoltait, kedves hadnagyát deszkakoporsóba tette. De a török holttestekre már nem jutott idő.

Késő este a két hűséges apród kereste fel a kapitányt.

– Mi is harcolni szeretnénk – kezdte az egyik.

– Mi nem elbújva akarjuk bevárni a halált – tette hozzá a másik.

– Nem fiaim... Ti még gyerekek vagytok... Majd ha felnőtök, lehet belőletek vitéz! Olyan, aki harcolhat a török ellen... Én gondoskodom rólatok... Hogy hogyan? Még nem tudom... Térjetez hát szépen nyugovóra, de holnap reggel öltözzetek föl a legszebb ruháitokba!

A két apród egymásra nézett, és nem értette a dolgot... De uruknak szót fogadtak, hiszen vitézként kezelte őket, s nem küldette el az asszonyokkal.

Szondi György ezen az éjszakán már egy percre sem hunyta le a szemét. Még késő este hosszú, mély imába merült, majd számot vett egész életével... Most már belátta, hogy minden hiába, nem jön segítség... Hogy hiába küzdenek hősiesen, a túlerő végez velük. Őt pedig magára hagyták, prédának dobták a török elé. Hogy most már valójában semmi remény!

– De a várat élve nem adom fel! – suttozta maga elé csaknem eszelősen. Aztán kiment a kaputorony romjaihoz, hogy még egyszer letekintsen a völgybe.

Csakugyan ez lenne az utolsó éjszakám? – töprengett, miközben az irdatlanul nagy török tábort figyelte. – Azért olcsón nem adjuk magunkat! – tette hozzá elégedetten.

***

Kora reggel a védők – már alig százan – a szétlőtt falak tetején, főként a kaputorony romjain gyülekeztek. Az utóbbi helyen volt legvalószínűbb a támadás.

A törökök azonban nem támadtak. Csend, nyugalom és mozdulatlanság honolt a táborukban.

– No, csak nem megijedni kontyosok? – kérdezte nevetve Martens hadnagy, aki több sebet kapott ugyan idáig, de még mindig nem fogta fel a rettenetes veszélyt. Úgy hitte, ha eljön az ősz és megkapja a zsoldját, végleg hazatér a vallonok földjére, s ott majd egy-két kupa serital mellett nagy nevetve elmeséli az ámuldozó cimboráknak, hogyan küzdött ő a magyarok földjén a pogány törökkel.

Végh János, a selmeciek parancsnoka is bizakodott.

– Úgy látszik, felszedik a sátorfájukat és magunkra hagynak.

Szondi György nem szólt, de magában mást gondolt. Azt, hogy egy-két napnál tovább már nem tudják tartani magukat. Holnap már se élelmük, se fegyverük nem lesz. Ezek vagy elégték már, vagy a romok alatt lapulnak. A török pedig jön, támad... Most még pihen egy kicsit... De aztán!

Töprengéséből egy Péter nevű vitéz riasztotta fel:

– Nagyságos kapitány uram! Alant Márton atyát látom közelni.

– Lehetetlen! – emelte kezét a szeme elé Szondi. – Csak nem boldult meg?... Bármikor lelőhetik a törökök.

– Két szpáhi kíséri fehér lobogóval!

A kapitány merőn nézett, majd hirtelen vad indulat öntötte el. Ilyesmire vállalkozik az én barátom? – gondolta csalódottan... – Bár az is lehet, hogy kényszerítik.

Jó órába tellett, mire Márton atya felkapaszkodott a rommá lőtt várba.

Szondi kapitány komoran nézett az érkezőre... Még a köszönését sem fogadta.

– Kedves, jó barátom! Vitéz kapitány uram! – kezdte a pap, és szemében bizakodás, reménység fénylett.

Szondi elfordította tőle az arcát.

A két török kísérő némán, merőn figyelte az eseményeket.

– Bizonyára gondolod, hogy nem jószántamból jöttem ide – folytatta az orosz pap. – De most már én is úgy látom, hogy minden hiába! Tekegyelmed idáig hősiiesen harcolt. Ország-világ előtt bebizonyította vitézségét... Még a basa is azt üzeni, kár lenne ily vitéz

embernek gonoszul elpusztulnia... Most már fogadja el tekegyelmed a feléje nyújtott olajágot!

– Soha! – kiáltott rá vad haraggal Szondi, majd lesújtó tekintettel végigmérte Márton atyát. – Tisztelendőséged pedig törődjön a valással, az egyházzal, s ne ártsa bele magát a hadi dolgokba!

– Én békességet hoztam! Én csak jót akarok!

– Nekem a török java nem kell! – szólott zordan a kapitány. De aztán látszott, hogy valami gondolat átvillant az agyán... Csaknem megenyhült arccal fordult Márton atyához: – Csupán egyetlen kérés van Ali basához. Itt a várban rekedt két kicsi apródom, az ő számukra kérek csak kegyelmet... Mielőtt megindul az újabb harc, leküldöm őket a török táborba. Köntöseik zsebébe aranypénzeket teszek, hogy ne ingyen tartsák őket a törökök... Most pedig mehet tisztelendőséged... Még ma este, mikor lenyugszik a nap, mondjal értünk egy imát atyám... – és Szondi arca keménysége ellenére is már megbocsátást sugárzott. – Jézus legyen velünk! – búcsúzott, és elfordult Márton atyától...

– Jézus legyen velünk! – ismételte meg az orosz pap, és falféher arccal, döbbséggel tekintettel indult vissza a törökök táborába.

Egy jó félóráig csönd volt mindenütt, a várvédő katonák fegyvereiket gondozgatták... Több helyen próbáltak a romokból torlaszokat emelni.

Szondi gyorsan maga köré intette őket, csupán néhány ór vigyázott.

– Vitézeim! Ezt még sosem mondtam néktek; de most már csakugyan itt a végóra! Segítség nem érkezett, s mi, ha idáig nem futottunk el, ezután sem fogunk! Nem leszünk gyávák! Hősként kell meghalunk!

A várvédők hitetlenül s döbbséggel tekintettel meredtek szeretett urukra, aki számtalan összecsapásban bátor hősként viselkedett, s akinek sápadt, megviselt arcán most vad elszántság tükröződött.

Kis idő múlva a kapitány elsietett a falakról, hogy két kedves apródjától elbúcsúzzon. Hosszan, némán ölelte meg mindkettőt, s azok csaknem könnyezve szakadtak el tőle. A török tábor széléig egy Kelemen Balázs nevű vadkerti katona kísérte őket.

A várvédő vitézek még mindig nem hitték el uruk szavát... Ám tudták: a parancsot vakon teljesítik, ha szól. A kapitány nem is késlekedett sokáig, valóban osztotta a parancsokat, de bizony elég különöseket.

– Vitézek! Minden értéket vigyetek ki a vár piacára és gyűjtsátok meg! Égessétek el! Hús lovunk van még, azokat is le kell szűrni! Semmi, de semmi ne kerüljön az ellenség kezére.

A megmaradt vitézek tébolyult szemekkel néztek rá, de a kapitány arca nem ismert könnyörületet. Ő maga több lovat saját kezével szúrt le, és az égő zsarátnokot elszánt tekintettel vetette a díszes ruhákra, bútorokra. A lovak szügyéből patakzott a vér, lábaikkal össze-vissza kapálóztak s keservesen nyihogtak... Nem értették a borzalmas tettet, amit kedves uruk ellenük elkövetett... Kettő-három még a romok közé is bevágtatott, majd ott fájdalmasan össze-rogyott.... A vár piacán pedig egyre jobban nőttek a lángok!

Martens hadnagy még megpróbált tréfálkozni, hogy „a hadihelyzet parancsolni ilyen... De a lovak nem felejtik el a kapitány úr tétét... Megharagszanak társaik miatt...”

Ám az arcáról hamarosan lehervadt a mosoly!... Kis idő múltával hatalmas, idáig nem látott tömegben özönlött feléjük a török had.

Alant ismét megszólaltak a dobok és jajgattak a sípok.

Jó félóra múlva a janicsárok is megjelentek a falakon. Hamarosan három ponton is kitűzték a lófarkas lobogót.

– Isten veletek, vitézeim! Jézus segíts! – kiáltotta övéinek Szondi, majd legelöl vadul szembeszállt a zúduló törökkel. Mint egy sziklaszirt, úgy állott ott, és a mindkét kezében lévő karddal vágta, aprította az ellenséget.

Hamarosan egész utat vágott magának a támadók soraiban. Sok janicsár babonás félelemmel kerülte ki a két karddal vívó vitézt.

– Jézus segíts! – kiáltották a várvédők.

– Allah akbár! – ordították a törökök, és mindig újak és újabbak rontottak a magyarokra.

Hamarosan három janicsár is rávetette magát Szondira, akinek az egyik kardvágás mély sebet ejtett a jobb térdén.

Ám ő nem adta meg magát egykönnyen!... Féltérde rogyva hadakozott tovább, de nemsokára szíven találta egy golyó, mire a romok közé hanyatlott.

A többiek Martens hadnaggyal és Végh Jánossal az élen még tovább küzdöttek, de másfél óras harc után mindannyian hősi halált haltak...

Napszálltával ért véget a négynapos öldöklő harc, amely sok ezer törököt küldött a másvilágra.

A szétzúzott falak már csendben füstölögtek, a romokat közel százhatvan hős magyar vitéz vére festette pirosra.

Az omló bástyákra lehulltak a csillagok...

***

A győzedelmes Ali díszes sátrában itta a mézízű sörbetét, s azt kívánta, a két drégelyi apród is dicsőítse őt.

A két ifjú azonban néma maradt... Ali nem erőltette őket, nem is haragudott rájuk. Inkább becsülte mindkettőt, hisz holt urukhoz halála után is hűségesek maradtak.

Aztán jöttek az alvezérek, s hízelkedve sündörögtek Ali körül.

– Most hagyjatok magamra – tanácsolta el őket a basa. – Fáradt vagyok... De azért egyet mondok tinéktek: sok földet bejártam, sok csatát vívtam, de ily vitézt, mint Szondi, nem láttam!... Bár közöttünk teremne sok ilyen.

...És Ali valóban hősként temette el Szondit. A várral szemközi hegyen helyezte örök nyugalomra, és sírhalmára fejfaként aranygombos, lobogós kopját tétetett...

Sokáig ott is fénylett az aranygomb, hirdetve ország-világnak, hogy Szondi és vitézei inkább meghaltak, mintsem gyáván behódoljanak az ellenségnek.

Ezt a hegyet pedig mind a mai napig Aranygomb-hegynek nevezi a nép.

***

A vitéz várkapitány hősi tettét megőrizték a történelemkönyvek, az énekmondók lantja és a poéták strófái, de a néphagyomány és a nép emlékezete is.

E forrásokból merítettem én is, kiegészítve ezeket Kamarás József balassagyarmati kutató gyűjtésével. Az ő érdeme egyebek között, hogy a feledésbe merült alagút bejáratát és közel ötven méternyi járatot már feltártak, hogy előbb-utóbb bebizonyosodjon a néphit állítása – miszerint ezen jöttek ki a várból a lányok és asszonyok, innen kapta a Leányárok vagy Asszonyárok nevet –, és az is, hogy ez a kezdetben árokszerű barlang megegyezik a drégelyi vár történelmi alagútjával.